

ISTORICUL CERCETĂRII CULTURII CUCUTENI ÎN PODIȘUL SUCEVEI*

Sorin Ignătescu

Abstract: *In this paper the author marks the most important steps made by the Romanian, Austrian, Ukrainian scholars in the matter of Cucuteni civilization from the Suceava Plateau. In time, this geographical unit was divided (with the exception of 1918-1940 period) by different political structures: Austria (Austro-Hungary) and Moldavia, U.S.S.R. and Romania, Ukraine and Romania. This situation caused approach and intensity differences in the research between the northern and southern part of the unit, present even today. Apart of these differences the goal of the research in the future time would be publishing the excavations still unknown, and concentrating on the phases and regions less understood of this region.*

Podișul Sucevei a făcut parte în perioada medievală din principatul Moldovei, dar, de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, regiunea sa nord-vestică a constituit ținutul deluros al provinciei habsburgice și apoi austro-ungare Bucovina. De aceea, în etapa de pionierat a arheologiei, cele două sectoare, moldovenesc și bucovinean, ale Podișului Sucevei au avut un destin diferit.

În secolul al XIX-lea, secolul revoluțiilor și al naționalităților, interesul pentru istorie și mai ales pentru cultură națională a crescut vertiginos. Din această perspectivă, în Bucovina s-au întâlnit luminismul monarhilor austro-ungari și interesul acestora pentru cultură, cu strădania românilor de a-și conserva spiritul național. Preocupările cu privire la trecutul Bucovinei au condus, în mod inevitabil, și la primele experiențe arheologice, care îi au ca autori, de la început, pe austrieci, sprijiniți de autoritățile guvernamentale, și români, care își constituie propriile asociații de profil.

În lipsa unor instituții sau organizații locale preocupate de înregistrarea și protejarea monumentelor și obiectelor de patrimoniu, în primii ani de după crearea monarhiei bicefale această activitate a revenit în exclusivitate Comisiei Centrale din Viena pentru Artă și Monumente Istorice. Încurajați de autorități, o serie de intelectuali bucovineni au început să colecteze diverse obiecte preistorice și istorice și să publice rezultatele muncii lor în revistele de specialitate din capitala imperiului (IGNAT 1969, 94).

Prima organizație de profil se înființează, deloc întâmplător, la Siret, un oraș cu multe vestigii arheologice, în anul 1871 - Societatea Muzeului Siret (KAINDL 1893, 75; OLINESCU 1894, 66, IGNAT 1969, 94). Cel mai important reprezentant al acestei

* Întrucât zona de contact dintre Podișul Sucevei și Câmpia Moldovei este un spațiu mult mai bine cercetat decât restul arealului analizat, am preferat ca, în lucrarea de față, să ne referim doar la regiunea care aparține bazinului Siretului, care este mult mai unitară din perspectiva intensității cercetării și în egală măsură mai puțin cunoscută. Am renunțat la o fâșie limitrofă, mult mai bine cunoscută, care, prin caracterul cercetărilor, ar fi afectat reprezentativitatea concluziilor pentru unitatea menționată.

instituții este J. R. von Gutter, care va scrie numeroase scurte articole despre descoperirile din Siret, pe o perioadă de cel puțin 15 ani. Dintre acestea, remarcăm mențiunea de materiale preistorice la Siret *Zamca*, între care se detașează o statueta care poate fi atribuită culturii Cucuteni, faza B (GUTTER 1884, 224). Informațiile sunt reluate de V. Prelicz în lucrarea sa cu privire la istoria orașului Siret (PRELICZ 1885-1886, 22).

Gutter moare în 1886, iar soția sa donează colecțiile Societății Muzeului Siret, noii înființate Societăți arheologice române din Bucovina de la Cernăuți. Inițiativa înființării ei a aparținut lui D. Olinescu, unul dintre cei mai pasionați arheologi amatori ai timpului său (KAINDL 1894, 22; OLINESCU 1894, 66; IGNAT 1969, 96). Olinescu realizase încă înainte de 1893 o hartă arheologică a Bucovinei, din care o copie se afla la Societatea Antropologică din Viena și care menționa cele mai multe descoperiri arheologice făcute în Bucovina până la acea dată, după cum afirmă J. Szombathy (SZOMBATHY 1894, 12). Acesta din urmă folosește această hartă în expedițiile arheologice pe care le efectuează în Bucovina, în prima dintre ele vizitând și așezările de la Hliboca *Cetate* și Călinești Cuparencu (Măriței) *Zamca* (*Ibidem*, 16). Însă publicarea unei lucrări având această hartă ca anexă va surveni abia după 1893, după plecarea lui D. Olinescu la București (OLINESCU 1894, 64-94). În această lucrare sunt menționate cetatea de la Hliboca (azi Rădăuți) și cunoscuta stațiune de la Siret – *Zamca*.

Cum fondurile erau sărace și cercetările pe măsură, intelectualii bucovineni și Societatea arheologică română cer înființarea unui muzeu al Bucovinei, după modelul instituțiilor aflate în alte regiuni ale monarhiei austro-ungare. Astfel, se înființează în 1893, după doi ani de la aprobarea proiectului, prima instituție oficială de profil, Muzeul Țării și Societatea Muzeului Țării (Bucovinei) (OLINESCU 1894, 66; IGNAT 1969, 97). În anuarul noii instituții K. A. Romstorfer reia informații despre descoperirile arheologice bucovinene publicate în revista Comisiei centrale din Viena pentru Artă și Monumente Istorice, ocazie cu care sunt din nou amintite descoperirile de la Siret (ROMSTORFER 1893, 50).

În 1895 apare primul volum din monografia lui R. F. Kaindl cu privire la istoria Bucovinei, din care nu au lipsit așezările de la Hliboca *Cetate*, Siret *Zamca* dar și Siret *Dealul Ruina*. Lucrarea s-a bucurat de o largă popularitate, fiind retipărită de mai multe ori (KAINDL 1896, 6-10).

În condițiile în care activitatea lui C. A. Romstorfer și a altor intelectuali din regiunea Sucevei s-a intensificat, în anul 1900 ia ființă la Suceava Societatea Muzeul, ulterior Muzeul orașenesc Suceava, care va contribui și el la protejarea monumentelor arheologice, identificarea de noi așezări și recuperarea de obiecte preistorice (IGNAT 1969, 100).

În Principatele Române s-a remarcat activitatea de pionierat a lui Al. Odobescu, care, în anul 1874, a trimis învățătorilor și preoților din toate comunele un chestionar cu întrebări referitoare la descoperiri de monumente și obiecte arheologice. Din nefericire, majoritatea răspunsurilor la acest chestionar au rămas nepublicate, în plus localizarea și descrierea materialelor lasă mult de dorit (MONAH, CUCOȘ 1985, 15).

Adevăratul pionier al cercetării culturii Cucuteni în Moldova este N. Beldiceanu. Preocupat de toate problemele legate de istoria Moldovei, strângând cărți, documente, și cercetând monumentele acestei regiuni, se dedică din 1884, anul celebrei semnalări a stațiunii de la Cucuteni, cercetărilor preistorice. După mai multe săpături efectuate la Cucuteni *Cetățuie* și după conflictul din anul 1887 cu D. Butculescu, N. Beldiceanu se asociază cu Gr. C. Buțureanu. Cei doi își propun să întreprindă noi săpături atât la Cucuteni, cât și în alte așezări de pe cuprinsul Moldovei, cercetările revenindu-i lui

Beldiceanu, iar prelucrarea și interpretarea materialelor lui Buțureanu. În condițiile unor dificultăți financiare, pentru a obține un sprijin financiar mai consistent, Beldiceanu și Buțureanu întemeiază împreună cu alți intelectuali ieșeni, în 1888, Societatea Științifică și Literară din Iași (ANDRIEȘESCU 1937, 18).

Din păcate, susținerea pe care această asociație ar fi trebuit să o asigure cercetărilor arheologice a fost mult sub așteptări. În aceste condiții, Buțureanu a căutat să obțină confirmarea internațională a valorii cercetărilor întreprinse împreună cu N. Beldiceanu și a participat cu o comunicare la cel de-al X-lea Congres Internațional de Antropologie și Arheologie preistorică de la Paris din 1889. Lucrarea, apreciată în cercurile științifice ale epocii, se referea atât la stațiunea de la Cucuteni, cât și la alte așezări cucuteninene din Podișul Sucevei (*Ibidem*, 18). Textul comunicării a fost publicat la Paris în 1891 (BUȚUREANU 1891, 291), nu înainte ca un articol cuprinzător să apară în revista societății ieșene sus-menționate în 1889 (BUȚUREANU 1889, 257-271; ANDRIEȘESCU 1937, 18). Multe dintre așezările cucuteniene identificate și sondate de cei doi se găsesc în regiunea Podișului Sucevei, în fostul județ Baia, unde se născuse N. Beldiceanu: Rădășeni, Preutești, Dolhasca, Valea Glodului, Știrbăț. Mai mult însă, N. Beldiceanu întreprinde o expediție în Bucovina, cercetând monumente medievale dar și două stațiuni preistorice: Siret (*Zamca* sau *Dealul Ruina*) și Volovăț (poate *Siliște*) (BUȚUREANU 1889, 270; BELDICEANU 1893; BUȚUREANU 1896, III). Succesul îi determină pe cei doi arheologi să continue, deși abia în 1894 autoritățile statului le sprijină financiar cercetările (BUȚUREANU 1896, III; ANDRIEȘESCU 1937, 18).

Din nefericire, tocmai când munca lor părea a fi apreciată, moartea lui N. Beldiceanu, în 1896, a însemnat o lovitură dată cercetării neo-eneoliticului din nordul Moldovei, care va scădea în intensitate pentru mulți ani. O parte din colecția lui Beldiceanu fusese vândută de acesta în 1890 Muzeului Național de Antichități din București, restul rămânând la moartea sa lui Buțureanu (ANDRIEȘESCU 1937, 18), împreună cu manuscrisul unei lucrări despre cercetările preistorice din nordul Moldovei, la care lucra de mai mulți ani (BUȚUREANU 1889, 259).

În 1898 Constantin Moisil a putut să consulte, pentru lucrarea sa de licență, manuscrisul lui Beldiceanu, aflat în posesia lui Buțureanu, încât, ulterior, într-o lucrare referitoare la preistoria României, acesta amintește cercetările arheologice efectuate de cei doi intelectuali români la Rădășeni, Dolhasca, Preutești, Basarabi, Știrbăț, Valea Glodului, Siret, Volovăț, (MOISIL 1910, 116; MOISIL 1910a, 172-173).

În noile condiții, Gr. C. Buțureanu a încercat, în anii ce au urmat, să ducă la bun sfârșit partea sa de angajament în proiectul cu Beldiceanu și, în 1898, finalizează una din variantele lucrării *Preistoria în România. Studiu de Arheologie Preistorică și Etnografie* (ANDRIEȘESCU 1937, 18). După terminarea lucrării, acesta donează o parte din colecția sa Muzeului din București, restul rămânând soției la moartea sa, care survine în 1907 (PANAIT 1982, 69; PETRESCU-DÎMBOVIȚA, VĂLEANU 2004, 19).

Probabil în 1911, C. Dascălu a întocmit un catalog prescurtat al colecției lui Gr. C. Buțureanu, publicat recent de C. Iconomu, din care reiese că în această colecție se păstrau obiecte provenind din cercetările efectuate în unele stațiuni cucuteniene din Podișul Sucevei: Rădășeni, Știrbăț, Dolhasca, Preutești, Valea Glodului, Basarabi (ICONOMU 1996, 172-193).

În 1915 Muzeul Național de Antichități din București a achiziționat atât colecția de obiecte a lui Gr. C. Buțureanu, cât și o parte din biblioteca sa, primind sub formă de împrumut, pentru publicare, două variante ale „Preistoriei”, din cea din 1898 I. Andrieșescu publicând în 1937 introducerea (ANDRIEȘESCU 1937, 18). Din nefericire,

în anul 1944 manuscrisele au fost distruse în timpul bombardării Universității din București (PETRESCU-DÎMBOVIȚA 2001, 9).

După primul război mondial și unirea Bucovinei, Transilvaniei și Basarabiei cu România întreg Podișul Sucevei s-a regăsit între granițele regatului român. Totuși, în perioada interbelică doar parțial cercetările arheologice sunt încredințate specialiștilor, amatorismul continuând să suplinească incapacitatea Muzeului Național de Antichități de a supraveghea întreg teritoriul țării.

În ceea ce privește cercetarea culturii Cucuteni în Podișul Sucevei, din această perioadă începe să se înregistreze o diferență semnificativă între nordul și sudul regiunii aflate în discuție. În timp ce regiunile nordice, care făcuseră parte din Imperiul Austro-Ungar sunt neglijate, în ciuda faptului că existau aici instituții de profil, în fostul județ Baia se remarcă activitatea lui V. Ciurea, pasionat profesor din Fălticeni.

Încă din timpul primului război mondial V. Ciurea, de formație naturalist, strânge materiale arheologice din tranșeele militare și, deși putea să înceapă după război o carieră universitară la Cluj, a rămas în orașul natal. Prin donații, achiziții, cercetări de suprafață și sondaje acesta a reușit să strângă suficiente materiale încât să întemeieze Muzeul Fălticeniilor, care cuprindea și o secție cu materiale arheologice. După ce a citit în manuscris lucrarea, ulterior pierdută, a lui Buțureanu, Ciurea a reușit să identifice stațiunile cercetate anterior de Beldiceanu și Buțureanu: Rădășeni, Valea Glodului, Știrbăț, Preutești, Basarabi, Dolhasca, Baia și să descopere altele noi: Dolheștii Mari, Dolheștii Mici, Pașcani, Boureni, Manolea, Cristești (*Dealul Viei și Dealul Porcilor*). Cu ajutorul elevilor și intelectualilor din Fălticeni, și mai puțin al statului, practică și sondaje în așezări cucuteniene, cu scopul nedisimulat de a recupera materiale pentru expoziția muzeului (CIUREA 1924, 28-29; 1928, 27; 1931, 1-6; 1931a, 32-36; 1931b, 30-32; 1931c, 10-16; 1931d, 16-22; 1932, 25-30; 1933, 115-149; 1940, 28-36).

O activitate asemănătoare a desfășurat la Piatra Neamț preotul Constantin Matasă, un alt entuziast arheolog amator. Cercetările acestuia au condus și la descoperirea unor așezări cucuteniene de pe versantul drept al râului Moldova, materialele recuperate intrând în patrimoniul Muzeului pe care acesta l-a întemeiat la Piatra Neamț (MATASĂ 1938, 97-133). Alte muzee care au contribuit la identificarea de așezări și recuperarea de materiale arheologice cucuteniene au fost înființate în perioada interbelică la Rădăuți și Câmpulung Moldovenesc (EMANDI 1985, 44-45).

La sfârșitul deceniului trei al secolului al XX-lea programul de cercetări arheologice conceput de V. Pârvan a avut în vedere și regiunea Podișului Sucevei. La sesizarea unor intelectuali din regiunea Fălticeniilor: D. Drăgușanu, Șt. Drăgușanu, Gh. Ștefan, Vl. și H. Dumitrescu au efectuat săpături arheologice în anul 1926 la Drăgușeni și Ruginoasa (DUMITRESCU Vl. 1933, 115-149; DUMITRESCU H. 1933, 58-87; DUMITRESCU 1993, 63). Vl. Dumitrescu revine câțiva ani mai târziu, în 1933, în regiunea sudică a Podișului Sucevei pentru a executa noi săpături arheologice la Boureni și Cristești *Dealul Viei* (DUMITRESCU 1945, 524-530).

În regiunea comunei Ilișești învățătorul J. Ch. Dressler a strâns numeroase vestigii istorice și a realizat o expoziție școlară deosebită (TUFESCU 1940, 486, DRESSLER 1960, 7-9). Expoziția a fost văzută de numeroși intelectuali ai perioadei, printre care V. Tufescu și Emil Săhleanu, ultimul efectuând săpături arheologice într-o așezare cucuteniană de pe teritoriul comunei Ilișești, probabil cea de la Varvata *Cetățuia*, care acum se află pe teritoriul comunei Pârtești (IGNAT 1969, 102).

Folosind informații destul de vechi, D. Berciu a realizat în 1942 o lucrare de sinteză de tip repertoriu cu privire la România, conjunctură în care sunt reamintite, în

secțiunea cu privire la epoca neolitică, așezările cucuteniene din regiunea bucovineană a Podișului Sucevei (BERCIU 1942, 43).

Principala consecință a celui de-al doilea război mondial pentru cercetarea culturii Cucuteni de pe teritoriul Podișului Sucevei a fost ocuparea regiunii nordice, aproximativ bazinul superior al Siretului, ca parte a nordului Bucovinei, de către Uniunea Sovietică. Din nefericire, cercetările arheologice efectuate în regiunea Cernăuți sub „îndrumarea” conducerii R. S. S. Ucraina au vizat mai ales obiective arheologice din primul mileniu și doar accidental au fost atinse niveluri arheologice eneolitice. Același dezinteres s-a reflectat și în publicarea cercetărilor întreprinse. Totuși în domeniul cercetărilor de teren se remarcă repertoriul arheologic al regiunilor apusene ale Ucrainei în care sunt menționate sumar și așezările tripoliene din nordul Podișului Sucevei (VINOKUR et alii 1984, 109-168).

În România, perioada postbelică a însemnat reorganizarea majorității instituțiilor cu profil muzeal și de cercetare și constituirea unui plan centralizat de studiere a trecutului țării în cadrul unor șantire arheologice mari, cu un colectiv foarte numeros. Dincolo de demersul științific al constituirii acestor șantiere s-a aflat desigur și unul politic, dar acest aspect nu poate minimaliza realizările și nici realul sprijin financiar acordat arheologiei.

Cea mai mare parte a Podișului Sucevei a făcut parte din teritoriul atribuit Șantierului arheologic Suceava - Cetatea Neamțului. Din nefericire pentru cercetarea eneoliticului, Șantierul Suceava era axat pe identificarea și studierea obiectivelor medievale, atât de puțin cunoscute la acea vreme. Totuși, așa cum se întâmplă de multe ori în arheologie, în mod accidental au fost interceptate și cercetate și niveluri eneolitice din siturile: Suceava *Câmpul Șanțurilor* (NESTOR et alii 1952, 425, 430; MITREA et alii 1953, 349; MITREA et alii 1955, 757; NESTOR et alii 1957, 242), Suceava *Cetatea de Apus* și *Șcheia Lutărie* (MITREA et alii 1953, 379-380, fig. 45-46; MITREA et alii 1954, 295; MITREA et alii 1955, 789-793; NESTOR et alii 1957, 256-261; NESTOR et alii 1959, 604-606; DIACONU, CONSTANTINESCU 1960, 23, 25-29, fig. 10-12, 20/4), *Curtea domnească/ Drumul Național/ Șipot* (MITREA et alii 1954, 295; MITREA et alii 1955, 773, 777, 782; NESTOR et alii 1959, 607; MATEI et alii 1970, 379, 382-390). Așezările cucuteniene din regiunea orașului Suceava au fost incluse într-o primă sinteză cu privire la habitatul uman preistoric și istoric de aici, care a apărut încă în 1973, datorită lui Nicolae Ursulescu (URSULESCU 1973, 50-52).

Pe de altă parte, în cadrul Șantierului arheologic Hăbășești a fost sondată și o așezare din Podișul Sucevei și în același timp din bazinul Siretului, Fedeleșeni *La Cruce în Fundoaie* (DUMITRESCU et alii 1951, 93; DUMITRESCU et alii 1954, 557-558, fig. 54-55).

Nu putem trece cu vederea faptul că adoptarea modelului sovietic în agricultură și colectivizarea au determinat introducerea arăturilor excesiv de adânci, menite să crească productivitatea solului. În acest context, numeroase stațiuni arheologice, inclusiv cucuteniene, au fost afectate major și ireversibil de această activitate antropică. Prea puțini dintre intelectualii satelor românești au fost preocupați de salvarea vestigiilor distruse, instituțiile de specialitate dovedindu-se incapabile să facă față fenomenului.

Începând cu jumătatea deceniului al șaptelea, evoluția politică a României, prin îndepărtarea de modelul sovietic și o nouă viziune, mai naționalistă, se va reflecta și în cercetarea arheologică. Dacă ideologia naționalistă a afectat negativ interpretarea rezultatelor cercetării perioadelor istorice, cercetarea culturii Cucuteni a avut de câștigat pentru scurt timp, dacă o raportăm la etapele anterioare.

Mai întâi, în acest context apare o nouă instituție interesată de cercetarea arheologică a regiunilor nord-vestice ale Moldovei, Institutul de Învățământ Pedagogic de trei ani din Suceava, înființat în 1964. Din perspectiva raporturilor instituțiilor centrale și regionale cu cele locale putem constata o treptată descentralizare a cercetărilor arheologice. Până la începutul anilor 70' rolul muzeelor crește evident în ceea ce privește cercetarea, deși Institutul de arheologie din București continuă să patroneze campaniile mai importante.

Astfel, în cursul cercetărilor arheologice inițiate de Institutul de Arheologie din București și Muzeul sucevean pentru identificarea vestigiilor medievale ale satului Secuieni, desființat în deceniul șapte al secolului al XX-lea, Mircea D. Matei și Octav Monoranu au descoperit și materiale provenind de la o așezare cucuteniană distrusă (POPESCU 1965, 603; MAREȘ, BATARIUC 1994, 25).

În aceeași perioadă (1967-1968), Vasile Ursachi, muzeograf la Muzeul de istorie din Roman a efectuat cercetări arheologice în așezarea Cucuteni A-B de la Săbăoani pe terenul fermei zootehnice, rezultatele rămânând inedite (URSACHI et alii 1992, 147).

În urma semnalării lui I. Șandru din 1952, Muzeul Județean din Suceava și-a propus în 1968 verificarea asocierii descoperirilor de suprafață de la Solca *Slatina Mare* cu existența izvorului de apă sărată. În acest scop au fost efectuate săpături arheologice de către Mircea Ignat și Nicolae Ursulescu, fiind descoperite mai multe niveluri arheologice de exploatare a slatinei, din care au fost publicate doar cele atribuite culturii Criș. Printre cele nepublicate se numără și materiale ceramice din stratul Cucuteni B (URSULESCU 1977, 311).

În buna tradiție a perioadei interbelice, Vladimir și Hortensia Dumitrescu revin în regiunea cursului mijlociu al râului Siret, însoțiți de Silvia Marinescu-Bîlcu, la sesizarea profesorului V. Mihalache, pentru a efectua cercetări arheologice într-o așezare fortificată din faza Cucuteni A, la Topile *Dealul Crâșmei*. Campania, desfășurată în 1969 a secționat șanțul de apărare al acestei așezări și a cercetat integral sau parțial șapte locuințe; raportul de săpătură fiind publicat de Silvia Marinescu-Bîlcu în 1977 (MARINESCU-BÎLCU 1977, 125-144).

Un număr important de așezări cucuteniene din Podișul Sucevei au fost descoperite și publicate, alături de unele cunoscute deja, în lucrarea *Așezări din Moldova din paleolitic până în secolul al XVIII-lea*, apărută sub patronajul Institutului de Istorie și Arheologie din Iași (ZAHARIA, PETRESCU-DÎMBOVIȚA, ZAHARIA 1970). Lucrarea, un adevărat repertoriu arheologic al Moldovei, ilustrând un progres real pe care îl realiza arheologia dintre Carpați și Prut, nu a putut însă acoperi în egală măsură suprafața mare a acestei provincii, unele regiuni, printre care și extremitățile nordice și vestice ale Podișului Sucevei, fiind mai slab cercetate.

Nicolae Ursulescu, în acea perioadă lector univ. la Institutul de Învățământ Pedagogic de trei ani din Suceava, secondat de Paraschiva Victoria Batariuc de la Muzeul Județean din Suceava a efectuat în anii 1973, 1975 și 1981, importante cercetări arheologice în stațiunea pluristratificată de la Mihoveni - *Cahla Morii*. Din cele două niveluri cucuteniene (B1b și B2a) au fost cercetate parțial sau total opt locuințe și numeroase gropi, fiind descoperite materiale de mare valoare pentru înțelegerea realităților eneolitice din răsăritul Europei (URSULESCU, BATARIUC 1978, 89-90; 1987, 309-312; 1995, 191-194; URSULESCU 1988, 69-72; BATARIUC, IGNĂTESCU, NICULICĂ 2001, 109-143; BATARIUC, HAIMOVICI, NICULICĂ 2003, 259-271).

O altă așezare cucuteniană, în care săpăturile s-au efectuat sub conducerea lui Nicolae Ursulescu și cu ajutorul studenților suceveni este cea de la Preutești-*Haltă*,

din subfaza Cucuteni A3, cercetată între anii 1977-1979. Investigațiile au dezvelit locuințe, anexe și gropi realizate în patru etape diferite ale fazei Cucuteni A3 (STOIA 1978, 358; 1980, 365; URSULESCU 1979, 35; 1988, 70). După douăzeci și cinci de ani, săpăturile de la Preutești *Haltă* au fost publicate integral, punând într-o nouă lumină Cucuteniul A din Podișul Sucevei (URSULESCU, IGNĂTESCU 2003). Simultan cu cercetările de la *Haltă*, tot pe teritoriul satului Preutești, au avut loc cercetări arheologice sistematice și în punctul *Cetate*, între anii 1976 și 1984, coordonate de Dragomir N. Popovici, atunci muzeograf la muzeul sucevean și Nicolae Ursulescu. Cercetările au demonstrat că dealul de la izvoarele Branei a fost locuit la sfârșitul fazei Cucuteni A, probabil într-o perioadă contemporană cu existența stațiunii de la Drăgușeni - *Ostrov*. Complexele, din care se remarcă o locuință cu perete absidal, au fost deranjate de lucrările de amenajare a unei fortificații din Hallstatt-ul timpuriu (STOIA 1977, 367; 1978, 358; 1980, 365; POPOVICI, URSULESCU, 1981, 54-57; 1982, 23-27; 1984, 81-84). Numai publicarea integrală a rezultatelor din acest ultim amplasament poate arăta legătura dintre comunitățile cucuteniene atât de apropiate temporal de pe teritoriul satului Preutești. De altfel, complexitatea și densitatea locuirii cucuteniene în bazinul mijlociu al Șomuzului Mare a fost subliniată de repertoriul arheologic al comunei Preutești (URSULESCU, MANEA 1981, 169-182).

Unul dintre cele mai cunoscute și valoroase stațiuni arheologice de la răsărit de Carpați este cea descoperită încă în 1952 în turbăria de la Lozna. În anul 1978, cu ocazia săpării unui al doilea canal de drenare au fost descoperite primele vestigii aparținând culturii Cucuteni. Până în 1980 inclusiv, au fost descoperite și parțial cercetate douăsprezece locuințe cu un inventar nu prea bogat aparținând fazei Cucuteni A-B (ȘADURSCHI 1983, 86-92).

Cercetările de teren întreprinse la limita dintre județele Suceava și Botoșani, în regiunea comunei Dolhasca, de către profesorul Ghiocel Tănăsachi, au subliniat prezența, în apropierea cantonului silvic Budeni, a unei așezări pluristratificate. Cercetările sistematice efectuate aici de Silvia Teodor și Rodica Baltă în 1971 și apoi de Silvia Teodor în 1972 au descoperit și o locuire încadrată de cercetătoarea ieșeană în faza Cucuteni B (TEODOR 1978, 141-142).

Nu putem să nu semnalăm, în acest context, apariția primului repertoriu arheologic județean din România, cel al județului Botoșani. Autorii, Alexandru Păunescu (Institutul de Arheologie din București), Paul Șadurschi (Muzeul Județean de Istorie din Botoșani) și Vasile Chirica (Institutul de Arheologie din Iași) au conlucrat pentru a realiza o lucrare ce s-a dorit un model de abordare a unei asemenea probleme. Deși astăzi lucrarea este depășită în ceea ce privește documentarea, informațiile cu privire la stațiunile cucuteniene din care unele au fost distruse în totalitate sunt indispensabile inclusiv lucrării de față (PĂUNESCU, ȘADURSCHI, CHIRICA 1976).

În condițiile financiare dificile ale deceniului nouă al secolului al XX –lea, s-au efectuat preponderent săpături arheologice de salvare, sprijinite de instituții din domeniul economic. Circumstanțele i-au făcut pe mulți arheologi să se reorienteze către cercetările de suprafață, care nu presupuneau cheltuieli excesive. Deși repertoriul arheologic al județului Suceava nu s-a realizat, cercetările au condus cel puțin la realizarea de repertorii parțiale. Astfel, în acești ani, un colectiv alcătuit din Nicolae Ursulescu, Mugur Andronic și Florin Hău a cercetat perieghetic teritoriul orașului Siret, confirmând realitățile arheologice cunoscute și descoperind noi stațiuni, printre care și cucuteniene (URSULESCU, ANDRONIC, HĂU 1989, 85-101).

Mugur Andronic a desfășurat o serie de cercetări de suprafață care au avut ca rezultat conturarea repertoriilor arheologice ale comunelor Grămești (ANDRONIC 1988, 75-83) și Zamostea (ANDRONIC 1994, 11-19), din care nu lipsesc nici descoperirile eneolitice. În perioada imediat următoare, 1985-1995, același arheolog sucevean și-a concentrat atenția asupra bazinului pârâului Soloneț, amplasat în Podișul Piemontan, una din regiunile puțin cercetate ale ținuturilor extracarpatice, fiind descoperite sau popularizate câteva așezări cucuteniene de mare importanță (ANDRONIC 1995-1996, 13-186). În urma săpăturile arheologice întreprinse de Mugur Andronic la Dolheștii Mari, în punctul *Țârnuică*, în 1989, într-o așezare aparținând secolelor VI-VII, a putut fi identificat și un nivel arheologic aparținând culturii Cucuteni (MAREȘ, BATARIUC 1994, 21-22; ANDRONIC 1994a, 235-242; 1995, 133-139). Alături de Paraschiva-Victoria Batariuc, Mugur Andronic a făcut publice și rezultatele unor descoperiri de teren din anii 1983-1991, din împrejurimile orașului Suceava (ANDRONIC, BATARIUC 1993, 9-24). Cercetările de teren repetate ale profesorului Gavril Luca în așezarea Drăgușeni *Cetățuia* au condus la descoperirea unei statuete de tip „androgîn” și a unui vas cu tub (LUCA 1981-1982, 113-116; 1986, 393-394). De altfel, în 1989, Paraschiva-Victoria Batariuc a efectuat noi săpături arheologice în cunoscuta așezare cucuteniană, rezultatele nefiind încă publicate.

Pentru regiunile sud-estice ale Podișului Sucevei, eforturile concertate ale lui Vasile Chirica (Institutul de Arheologie din Iași) și Marcel Tanasachi (Inspectoratul Școlar Județean Iași), direcționate către cercetările de teren, au permis editarea repertoriului arheologic al județului Iași, atât de bogat în descoperiri, inclusiv cucuteniene (CHIRICA, TANASACHI, 1984-1985).

Dar anii 80' au fost și perioada unor sinteze valoroase prilejuite de împlinirea a 100 de ani de la descoperirea stațiunii de la Cucuteni. Cea mai cunoscută este, fără îndoială, repertoriul arheologic al culturii Cucuteni pe teritoriul României, realizat de Dan Monah și Ștefan Cucos cu sprijinul specialiștilor din Moldova și Transilvania. Chiar dacă zona nord-vestică a Podișului Sucevei se prezintă în continuare ca fiind puțin cunoscută (lucrarea trebuia terminată până la momentul aniversar), totuși sunt reamintite așezări cucuteniene „uite” și unele inedite, ceea ce face din lucrarea în discuție o „oprire” obligatorie pe drumul inițierii în domeniul culturii Cucuteni și un instrument deosebit de prețios pentru orice preistorician (MONAH, CUCOȘ 1985).

La sfârșitul deceniului al nouălea, Nicolae Ursulescu a sintetizat, într-un sumară trecere în revistă, istoricul cercetării neo-eneoliticului județului Suceava. Aici a prezentat și informații provenind din cercetările efectuate individual sau în colaborare cu alți specialiști în așezări aparținând tuturor culturilor acestei epoci. În ceea ce privește cultura Cucuteni, lucrarea aduce importante precizări cu privire la cercetările de la Mihoveni – *Cahla Morii*, Preutești - *Haltă* și *Cetate* (URSULESCU 1988, 71-73).

Căderea blocului comunist și transformările politice din România au avut repercusiuni și asupra arheologiei preistorice. Reînființarea la Suceava a instituției de învățământ superior cu specific istoric sub numele de Facultatea de Istorie și Geografie (Universitatea „Ștefan cel Mare”) a impulsionat și cercetarea culturii Cucuteni. În aceeași măsură și instituțiile muzeale și de cercetare din județele de care aparține administrativ Podișul Sucevei, au desfășurat mai multe cercetări arheologice decât în deceniul nouă.

Încununare a cercetărilor perieghetice de o viață, în 1992 Ștefan Cucos își publica contribuțiile la repertoriul arheologic al județului Neamț, lucrare în care, în mod firesc, descoperirile cucuteniene au un loc binemeritat (CUCOȘ 1992, 5-61). În același an a apărut o altă contribuție la acest repertoriu sub forma unui articol în care Gheorghe

Dumitroaia și-a prezentat propriile descoperiri de suprafață din nord-estul județului Neamț (DUMITROAIA 1992, 63-144). Vasile Ursachi, pe de altă parte, a publicat, alături de alți arheologi, un repertoriu al sectorului văii Siretului din zona sudică a Podișului Sucevei, menționând și numeroase așezări cucuteniene (URSACHI 1992, 145-172). Același arheolog a desfășurat mai multe campanii de cercetări arheologice, în perioada ulterioară, în așezarea eneolitică de la Săbăoani *La Izvoare*, recuperând informații cu privire la două locuințe cucuteniene din faza A-B (DUMITROAIA 1994, 520; DUMITROAIA 1995, 312).

Colectivul alcătuit din Mircea Ignat (Universitatea „Ștefan cel Mare”) și Ion Mareș (Complexul Muzeal Bucovina) a efectuat un sondaj, în cadrul practicii arheologice de specialitate a studenților de la instituția de învățământ menționată, în așezarea de la Sf. Ilie - *Siliște*. Cercetările au dezvelit complexe din fazele Cucuteni A și B, inventarul mobil nefiind, din păcate, prea edificator (MAREȘ 1993, 496-502).

În anii 1993-1994 Ion Mareș a cercetat în regim de salvare complexe cucuteniene din așezarea Românești *Chetriș* (faza A) (MAREȘ 1995, 76), o nouă campanie desfășurându-se în 2005. În anii 1995-1996 Mugur Andronic și Ion Mareș au sondat punctul cucutenian de exploatare a sării de la Cacica – *Salină*, aducând noi informații cu privire la exploatarea sării în regiunea de contact a podișului Sucevei cu Obcinile Bucovinei (ANDRONIC, MAREȘ, 1996, 21; ANDRONIC, MAREȘ, 1997, 8-9).

Deși reluarea cercetărilor arheologice de la Mihoveni, vizând mai ales obiective medievale, nu a condus la importante descoperiri cucuteniene, cercetările de teren au permis recuperarea unui grup de statuete zoomorfe, cu un grad mare de integralitate, prilej de reluare a discuțiilor în legătură cu plastica deosebită descoperită de-a lungul timpului în această importantă stațiune eneolitică (BATARIUC 1996, 71; BATARIUC, NICULICĂ 2000, 61; BATARIUC, IGNĂTESCU, NICULICĂ 2001, 109-143; BATARIUC, GOGU, AMARANDEI 2002, 205-206; BATARIUC, HAIMOVICI, NICULICĂ 2003, 259-271).

În 1997 a apărut mult așteptata monografie a lui Dan Monah dedicată plasticii cucuteniene. Autorul nu a folosit doar loturile de statuete și figurine publicate, ci și-a ilustrat lucrarea și cu materiale inedite din colecțiile unor instituții sau chiar colecții particulare. Astfel, au intrat în circuitul științific sau au fost reinterpretate artefacte legate de viața spirituală din Podișul Sucevei (MONAH 1997).

Un important pas înainte în realizarea repertoriului arheologic al județului Suceava l-a constituit realizarea de cercetări de teren în perioada 1997-1998, în cadrul unui proiect finanțat de Ministerul Cercetării și Tehnologiei (coordonator Mugur Andronic). În cadrul acestor cercetări au fost investigate comunele Brodina, Straja, Putna, Vicovu de Sus, Bilca, Gălănești, Frătăuții Noi, Arbore, Iaslovăț, Zvorâștea, Adâncata, Hânțești, Calafindești, Dărmănești, Mitocu Dragomirnei, Grănicești și orașele Rădăuți și Solca, fiind desoperite sau confirmate și numeroase situri cucuteniene (ANDRONIC et alii 2004, 117-226). În aceeași perioadă de timp, Dumitru Boghian a elaborat o lucrare despre evoluția habitatului uman pre și protoistoric din regiunea Sucevei, prilej cu care sunt reamintite așezările cucuteniene din apropierea orașului (BOGHIAN 1997-1998, 6-7).

În cadrul practicii arheologice a studenților de la Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, un colectiv condus de Mircea Ignat, la care s-au adăugat din partea muzeului sucevean: Ion Mareș, Mugur Andronic, Monica Gogu, și Bogdan Niculică, a început în 1998 cercetările în stațiunea pluristratificată de la Suceava - *Ferma 2-Ițcani*. Cercetările au continuat și în anul 1999, când au participat și Constantin Emil Ursu și

Ovidiu Cotoi (Complexul Muzeal Neamț). Din puținele informații publicate, rezultă că așezarea a fost locuită în timpul fazelor Cucuteni A și Cucuteni B (NICULICĂ, IGNĂTESCU, BOGHIAN 1999, 39-41; ANDRONIC 2000, 100; IGNAT et alii 2000, 100; NICULICĂ, IGNĂTESCU, 2000-2001, 84).

În condițiile în care numeroase informații arheologice, din cercetări sistematice sau periegeze, au rămas nepublicate, au devenit salutare chiar și cele mai sumare mențiuni. Repertoriul așezărilor Cucuteni A publicat de Dragomir N. Popovici, oferea, la momentul apariției, informații inedite cu privire la numeroase stațiuni din Podișul Sucevei, unele descoperite relativ cu mult timp în urmă (POPOVICI 2000, 61-79, 104-153, 156-183).

Din anul 2000 au început cercetările în așezarea de la Fetești *La Schit*, așezare pluristratificată cu niveluri arheologice corespunzătoare fazelor Cucuteni A3, B1, B1-B2. Colectivul, alcătuit din Dumitru Boghian, Sorin Ignătescu, Ion Mareș și Bogdan Niculică a susținut șase campanii de investigații arheologice, descoperind complexe de o maximă importanță pentru înțelegerea culturii Cucuteni în Podișul Sucevei (BOGHIAN, MAREȘ, NICULICĂ 2001, 82-84; BOGHIAN et alii 2002, 132-136; 2003, 124-127; 2004, 119-123; 2004a, 223-239; 2004b, 161-176; 2005, 148-149).

Începutul secolului XXI a adus sub tipar descoperirea așezării Cucuteni A-B de la Adâncata *Dealul Lipovanului*, una din puținele de acest tip din Podișul Sucevei. Deși este situată în apropierea reședinței de județ, se pare că materialele nivelului Cucuteni A-B nu au fost observate din cauza asemănărilor cu cele din celelalte niveluri ale stațiunii: Cucuteni A și Cucuteni B (NICULICĂ 2001, 89-107).

În aceeași perioadă, un colectiv de arheologi suceveni a demarat un proiect de cercetări de teren în regiunea Podișului Sucevei încununat prin unele precizări aduse descoperirilor mai vechi dar și publicarea de materiale noi, edificatoare și pentru cultura Cucuteni (NICULICĂ, IGNĂTESCU, BOGHIAN 1998, 39-60; NICULICĂ, IGNĂTESCU 2000-2001, 81-97).

Reluarea săpăturilor la Ruginoasa *Dealul Drăghici*, în 2001, a fost impusă de exploatarea în carieră a gresiei din structura dealului. Prin acest demers, a fost distrusă o parte din așezare, care nu fusese cercetată de Vladimir și Hortensia Dumitrescu. Cercetările, cu caracter de salvare, sunt în curs de desfășurare, dar se poate spune de pe acum că informațiile pe care le oferă aruncă o lumină nouă asupra fortificării așezării și a tipurilor de locuințe utilizate de cei care au trăit aici în faza A a culturii Cucuteni (LAZAROVICI et alii 2002, 272-274; LAZAROVICI, LAZAROVICI, ȚURCANU, 2003; LAZAROVICI, LAZAROVICI 2003, 41-74; 2004, 9-42; 2005, 317-318).

O serie de obiecte din aramă inedite din Podișul Sucevei au fost publicate în monografia dedicată metalurgiei aramei din România al cărei autor este Ion Mareș. Pieselor le sunt prezentate atât caracteristicile cât și contextul descoperirii, încât în unele cazuri lucrarea prezintă și informații despre așezări inedite (MAREȘ 2002).

Interesul pentru exploatarea sării în eneolitic a crescut simțitor în cercetarea românească la începutul secolului al XXI-lea, o altă slatină folosită în timpul culturii Cucuteni fiind cercetată printr-un sondaj la Voitin, în 2002, de către un colectiv alcătuit din Mugur Andronic și Constantin Emil Ursu (ANDRONIC, URSU 2003, 264).

Un colectiv extins alcătuit din arheologi de la Muzeul din Piatra Neamț și Universitatea din Suceava au efectuat un sondaj de verificare în punctul de exploatare a sării de la Solca - *Slatina Mare*, confirmându-se că majoritatea descoperirilor de aici și cea mai intensă exploatare a izvorului sărat aparțin fazei Cucuteni B (DUMITROAIA 2004, 444-447; DUMITROAIA et alii 2004, 314-315).

În același an, un alt sondaj de verificare a fost executat într-o așezare cunoscută a Podișului Sucevei: Baia - *Cetățuie*. Colectivul, alcătuit din Bogdan Niculică, Ion Mareș, Dumitru Boghian, Sorin Ignătescu, Vasile Budui, Cătălina Buzdugan, care face săpături și în necropola aparținând epocii bronzului de la Adâncata *Imaș* nu a putut aduce prea multe noutăți în ceea ce privește stratigrafia stațiunii, ci a confirmat datele deja cunoscute (NICULICĂ et alii 2004, 45-46).

Credem că cercetarea culturii Cucuteni în Podișul Sucevei trebuie să se axeze în anii care vor urma atât pe publicarea cercetărilor arheologice rămase inedite, cât și pe intensificarea cercetărilor în așezări aparținând unor etape puțin cunoscute, situate în zone mai puțin cercetate sau afectate semnificativ de activitatea antropică.

ABREVIERI

- ArhMold Arheologia Moldovei, Institutul de Arheologie Iași.
ASȘL Arhiva Societății Științifice și Literare, Iași.
ATS Acta Terrae Septemcastrensis, Institutul pentru Cercetarea Patrimoniului Cultural Transilvănean în Context European, Sibiu.
BCMI Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, București.
BSRRG Buletinul Societății Regale Române de Geografie, București.
CC Codrul Cosminului, S. N., Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava.
CercArh Cercetări Arheologice, Muzeul Național de Istorie a României, București.
CercIst Cercetări Istorice, Muzeul de Istorie a Moldovei, Iași.
Cronica Cronica cercetărilor arheologice din România, Comisia națională de arheologie, București.
Dacia Dacia. Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie (1924-1947), București.
Dacia, N. S. Dacia. Revue d'archéologie et d'histoire ancienne, Nouvelle Série, București.
JBLM Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museums, Czernovitz.
Materiale Materiale arheologice privind istoria veche a R. P. R. (Materiale și cercetări arheologice), București.
MemAntiq Memoria Antiquitatis. Acta Musei Petrodavensis, Piatra-Neamț.
RIAF Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie, București.
RMM Revista Muzeelor și Monumentelor, București.
RPAN Revista de Preistorie și Antichități Naționale, București.
SAA Studia Antiqua et Archaeologica, Seminarul de Istorie Antică și Arheologie al Universității „Al. I. Cuza” Iași.
SCIV(A) Studii și cercetări de istorie veche (și arheologie), Institutul de Arheologie București.
Suceava Suceava (Studii și Materiale), Anuarul Complexului Muzeal Bucovina, Suceava.

BIBLIOGRAFIE

ANDRIEȘESCU Ion

1937 *O pagină din istoria arheologiei preistorice în România: Gr. C. Buțureanu și introducerea sa la „Preistoria în România. Studii de arheologie preistorică și etnografie” (1898, inedit)*, RPAN, I, p. 17-26.

1943 *Bucovina și Basarabia în lumina arheologiei*, *Analecta*, I, 3-33.

ANDRONIC Mugur

1988 *Repertoriul arheologic al comunei Grămești (jud. Suceava)*, Suceava, XIII-XIV (1986-1987), p. 75-83.

1994 *Repertoriul arheologic al comunei Zamostea (județul Suceava)*, Suceava, XXI, p. 11-19.

1994a *Așezarea din sec. II-I î. H. de la Dolheștii Mari - Suceava*, *MemAntiq*, XIX, p. 235-242.

1995 *Așezarea din secolele VI-VII d. H. de la Dolheștii Mari - Suceava*, *MemAntiq*, XX, p. 133-139.

1995-1996 *Evoluția habitatului uman în bazinul hidrografic Soloneț din paleolitic și până la sfârșitul secolului al XVIII-lea*, Suceava, XXII-XXIII, p. 13-186.

2000 *Suceava, jud. Suceava, Ferma 2 Ițcani. Sector A*, *Cronica*, XXXIV, Deva, p. 100.

ANDRONIC Mugur, BATARIUC Paraschiva-Victoria

1993 *Contribuții la cunoașterea evoluției habitatului uman în zona limitrofă a orașului Suceava*, Suceava, XVII-XIX (1990-1991-1992), p. 9-24.

ANDRONIC Mugur, MAREȘ Ion

1996 *Cacica, Jud. Suceava*, *Cronica*, XXX, Brăila, p. 21.

1997 *Cacica, Jud. Suceava*, *Cronica*, XXXI, București, p. 8-9.

ANDRONIC Mugur, URSU Constantin – Emil

2003 *Voitinul, com. Gălănești, jud. Suceava*, *Cronica*, XXXVII, Covasna, p. 264.

ANDRONIC Mugur et alii (P. V. Batariuc, Fl. Hău, M. Gogu, B. P. Niculică, I. Mareș)

2004 *Noi cercetări arheologice de teren în județul Suceava*, Suceava, XXIX-XXX (2002-2003), vol. I, p. 117-226.

BATARIUC Paraschiva-Victoria

1996 *Mihoveni, Cahla Morii, jud. Suceava*, in *Situri arheologice cercetate în perioada 1983-1992*, Brăila, p. 71.

BATARIUC Paraschiva-Victoria, NICULICĂ Bogdan

2000 *Mihoveni, com. Șcheia, jud. Suceava, Cahla Morii*, *Cronica*, XXXIV, Deva, p. 61.

BATARIUC Paraschiva-Victoria, IGNĂTESCU Sorin, NICULICĂ Bogdan

2001 *Plastica antropomorfă de la Mihoveni-Cahla Morii*, Suceava, XXVI-XXVII-XXVIII (1999-2000-2001), p. 109-143.

BATARIUC Paraschiva Victoria, GOGU Monica, AMARANDEI Brândușa

2002 *Mihoveni, com. Șcheia, jud. Suceava, Cahla Morii*, *Cronica*, XXXVI, Buziaș, , p. 205-206.

BATARIUC Paraschiva Victoria, HAIMOVICI Sergiu, NICULICĂ Bogdan

2003 *Plastica zoomorfă cucuteniană de la Mihoveni - Cahla Morii*, *Arh Mold*, XXIII- XXIV (2000-2001), p. 259-271.

BELDICEANU Nicolae

- 1893 Cultura, I, 1.
BERCIU Dumitru
1942 *Repertoriu arheologic de stațiuni și descoperiri preistorice în România*, Revista Arhivelor, p. 22-68.
BOGHIAN Dumitru
1997-1998 *Evoluția habitatului uman pre-și protoistoric în zona orașului Suceava*, CC, 3-4 (13-14), p. 5-12.
BOGHIAN Dumitru, MAREȘ Ion, NICULICĂ Bogdan
2001 *Fetești, com. Adâncata, jud. Suceava, „La Schit”*, Cronica, XXXV, Suceava, p. 82-84.
BOGHIAN Dumitru et alii (S. Ignătescu, I. Mareș, B. Niculică)
2002 *Fetești, com. Adâncata, jud. Suceava, „La Schit”*, Cronica, XXXVI, Buziaș, p. 132-136.
2003 *Fetești, com. Adâncata, jud. Suceava, „La Schit”*, Cronica, XXXVII, Covasna, p. 124-127.
2004 *Fetești, com. Adâncata, jud. Suceava, „La Schit”*, Cronica, XXXVIII, Cluj-Napoca, p. 119-123.
2004a *O locuință Cucuteni B de la Fetești-La Schit, jud. Suceava*, MemAntiq, XXIII, p. 223-239.
2004b *Principalele rezultate ale cercetărilor arheologice efectuate în situl de la Fetești – la Schit (com. Adâncata, jud. Suceava)*, CC, 8-9 (18-19), 2002-2003, p. 161-176.
2005 *Fetești, com. Adâncata, jud. Suceava, „La Schit”*, Cronica, XXXIX, Mangalia, p. 148-150.
BUȚUREANU Gr. C.
1889 *Notiță asupra săpăturilor și cercetărilor făcute la Cucuteni din comuna Băiceni județul Iași*, ASȘL, I, 3, p. 257-271.
1891 *Note sur Coucoutei et plusieurs autres stations de la Moldavie du Nord in Compte-rendu du Congrès International d'Anthropologie et d'Archéologie Préhistorique*, X, 1889, p. 299-307.
1896 *Neculai Beldiceanu ASȘL*, VII, p. I-IV.
CHIRICA Vasile, TANASACHI Marcel
1984-1985 *Repertoriul arheologic al județului Iași*, vol. I-II, Iași.
CIUREA Vasile
1924 *Călăuza județului Folticeni*, Folticeni.
1928 *Vechiul ținut al Sucevei*, București.
1931 *Preistoria. Viața omului primitiv în vechiul ținut al Sucevei (Baia de azi) (I)*, Natura, 20, 5, p. 1-6.
1931a *Preistoria. Viața omului primitiv în vechiul ținut al Sucevei (Baia de azi) (II)*, Natura, 20, 6, p. 32-36.
1931b *Preistoria. Viața omului primitiv în vechiul ținut al Sucevei (Baia de azi) (III)*, Natura, 20, 7, p. 30-32.
1931c *Preistoria. Viața omului primitiv în vechiul ținut al Sucevei (Baia de azi) (IV)*, Natura, 20, 9, p. 10-16.
1931d *Preistoria. Viața omului primitiv în vechiul ținut al Sucevei (Baia de azi) (V)*, Natura, 20, 10, p. 16-22.
1932 *Preistoria. Viața omului primitiv în vechiul ținut al Sucevei (Baia de azi) (VI)*, Natura, 21, 1, p. 25-30.

- 1933 *Aperçu des antiquités préhistoriques du département de Baia*, Dacia, III-IV, (1927-1932), p. 115-149.
- 1940 *Catalog sumar și călăuză*, Fălticeni.
- CUCOȘ Ștefan
- 1992 *Contribuții la repertoriul arheologic al județului Neamț*, MemAntiq, XVIII, p. 5-61.
- DIACONU Gheorghe, CONSTANTINESCU Nicolae
- 1960 *Cetatea Șcheia*, București.
- DRESSLER Johann Christian
- 1960 *Chronik der bukowiner Landgemeinde - Illischestie*.
- DUMITRESCU Hortensia
- 1933 *La station préhistorique de Ruginoasa*, Dacia, III-IV, 1927-1932, p. 58-87.
- DUMITRESCU Vladimir
- 1933 *Une nouvelle station a céramique peinte dans le Nord-Ouest de la Moldavie*, Dacia, III-IV, 1927-1930, p. 115-149.
- 1945 *Funde im Bezirk Baia (Moldau)*, Dacia, IX-X, 1941-1944, p. 521-530.
- 1993 *Oameni și cioburi*, Călărași.
- DUMITRESCU Vladimir et alii (H. Dumitrescu, M. Petrescu-Dîmbovița, N. Gostar, A. Florescu, I. T. Dragomir, A. Popescu, I. Purice, I. Căpățînă)
- 1951 *Raport preliminar asupra săpăturilor de la Hăbășești*, SCIV, 2, 1, p. 77-94.
- DUMITRESCU Vladimir et alii (H. Dumitrescu, M. Petrescu-Dîmbovița, N. Gostar)
- 1954 *Hăbășești, monografie arheologică*, București.
- DUMITROAIA Gheorghe
- 1992 *Materiale și cercetări arheologice din nord-estul județului Neamț*, MemAntiq, XVIII, p. 63-144.
- 1994 *Săpături și cercetări arheologice de suprafață în județul Neamț (1992-1993)*, Mem Antiq, XIX, p. 509-522.
- 1995 *Săpăturile arheologice din județul Neamț (1994-1995)*, MemAntiq, XX, p. 307-314.
- 2004 *Săpături arheologice sistematice și periegheze din județele Neamț, Bacău și Suceava (2002-2003)*, MemAntiq, XXIII, p. 431-449.
- DUMITROAIA Gheorghe et alii (D. Nicola, R. Munteanu, C. Preoteasa, D. Monah, D. Boghian, S. Ignătescu)
- 2004 *Solca, com. Solca, jud. Suceava, Slatina Mare*, Cronica, XXXVIII, Cluj-Napoca, p. 314-315.
- EMANDI Emil Ioan
- 1985 *Muzeul de Istorie Suceava*, Suceava.
- GUTTER Josef Ritter von
- 1884 *Funde in Sereth*, MCKD, 10, 135, p. 224.
- ICONOMU Constantin
- 1996 *Contribuții la istoricul cercetării arheologice de la Cucuteni*, in *Cucuteni aujourd'hui*, Piatra-Neamț, p. 165-200.
- IGNAT Mircea
- 1969 *Din istoricul cercetărilor arheologice din județul Suceava*, Suceava, I, p. 93-104.
- IGNAT Mircea et alii (I. Mareș, B. Niculică, C. E. Ursu, O. Cotoi)

- 2000 *Suceava, jud. Suceava – „Ferma 2 Ițcani”*. Sector B, Cronica, XXXIV, Deva, p. 100.
- KAINDL Raimund Friedrich
- 1893 *Das ehemalige Bukowiner Landesmuseum, der Sereth Museumverein und das Münzen- und Antiquitätencabinet an der Universität Czernowitz*, JBLM, I, p. 75-77.
- 1894 *Der rumänische archäologische Verein in der Bukowina*, JBLM, II, p. 22-24.
- 1896 *Geschichte der Bukowina*, I, Cernăuți.
- LAZAROVICI Cornelia-Magda, LAZAROVICI Gheorghe-Corneliu, ȚURCANU Senica
- 2003 *Ruginoasa, com. Ruginoasa, jud. Iași, „Dealul Drăghici”*, Cronica, XXXVII, Covasna, p. 263-265.
- LAZAROVICI Cornelia-Magda, LAZAROVICI Gheorghe-Corneliu
- 2003 *The new archaeological research at Ruginoasa-Dealul Drăghici. Part I, Architecture*, SAA, IX, p. 41-74.
- 2004 *Noi săpături arheologice la Ruginoasa - Dealul Drăghici. Partea I: Arhitectura*, ATS, III, p. 9-42.
- LAZAROVICI Cornelia-Magda et alii (Gh. C. Lazarovici, C. Hriban, C. Ungureanu, M. C. Văleanu)
- 2002 *Ruginoasa, com. Ruginoasa, jud. Iași, „Dealul Drăghici”*, Cronica, XXXVI, Buziaș, p. 272-274.
- LAZAROVICI Cornelia-Magda et alii (Gh. C. Lazarovici, S. Țurcanu, S. Angeleski)
- 2005 *Ruginoasa, com. Ruginoasa, jud. Iași, „Dealul Drăghici”*, Cronica, XXXIX, Mangalia, p. 317-318.
- LUCA Gavril
- 1981-1982 *Statueta antropomorfă cucuteniană de la Drăgușeni-Fălticeni*, CercIst, XII-XIII, p. 113-116.
- 1986 *Noi mărturii privind vasele cu tub de scurgere, Suceava, XI-XII (1984-1985)*, p. 393-395.
- MAREȘ Ion
- 1993 *Sondajul arheologic de la Sf. Ilie „Siliște” (1991)*, Suceava, XVII-XIX, p. 496-502.
- 1995 *Românești, „Chetriș”, jud. Suceava*, Cronica, XXIX, Cluj-Napoca, p. 76.
- 2002 *Metalurgia aramei în neo-eneoliticul României*, Suceava.
- MAREȘ Ion, BATARIUC Paraschiva-Victoria
- 1994 *Obiecte miniaturale de lut ars din perioada eneoliticului aflate în colecțiile Muzeului Național al Bucovinei, Suceava*, Suceava, XXI, p. 21-29.
- MARINESCU-BÎLCU Silvia
- 1977 *Unele probleme ale fazei Cucuteni A, în lumina săpăturilor arheologice de la Topile*, CercIst, VIII, p. 125-144.
- MATASĂ Constantin
- 1938 *Cercetări din preistoria județului Neamț*, BCMI, 31, 3, p. 97-133.
- MATEI Mircea D. et alii (Al. Andronic, N. Constantinescu, Dan Gh. Teodor, M. Nicorescu, Tr. Martinovici, Gr. Foit)
- 1970 *Șantierul arheologic Suceava*, Materiale, IX, p. 373-399.
- MITREA Bucur et alii (I. Nestor, I. Casan, B. Cîmpina, D. Constantinescu, Gh. Diaconu, I. Dimian, Gr. Foit, V. O. Ionescu, Z. Székely, V. Vătășianu)

- 1953 *Şantierul Suceava*, SCIV, IV, 1-2, p. 333-393.
- MITREA Bucur et alii (B. Cîmpina, Gh. Diaconu, Al. Andronic, L. Bâzu, D. Constantinescu, N. Constantinescu, Gr. Foit, Tr. Martinovici, M. Mircea, M. Ochinciuc, Şt. Olteanu, Z. Székely, Şt. Ştefănescu, M. Turbatu, V. Vătăşianu)
- 1954 *Şantierul arheologic Suceava-Cetatea Neamţului*, SCIV, V, 1-2, p.257-324.
- MITREA Bucur et alii (Gh. Diaconu, M. Matei, Al. Alexandrescu, Al. Andronic, D. Constantinescu, N. Constantinescu, Tr. Martinovici, C. Nicolescu, Şt. Olteanu, V. Vătăşianu)
- 1955 *Şantierul arheologic Suceava-Cetatea Neamţului*, SCIV, VI, 3-4, p. 753-818.
- MOISIL Constantin
- 1910 *Privire asupra antichităţilor preistorice din România. Istoricul cercetărilor preistorice*, BCMI, 10, 3, p. 115-121.
- 1910a *Privire asupra antichităţilor preistorice din România. Staţiunile preistorice*, BCMI, 10, 4, p. 171-176.
- MONAH Dan
- 1997 *Plastica antropomorfă a culturii Cucuteni-Tripolie*, Piatra-Neamţ.
- MONAH Dan, CUCOŞ Ştefan
- 1985 *Aşezările culturii Cucuteni din România*, Iaşi.
- NESTOR Ion et alii (Al. Alexandrescu, B. Cîmpina, Gr. Foit, L. Lăzărescu, N. Berlescu, E. Petrescu, V. Zira)
- 1952 *Şantierul Suceava*, SCIV, III, p. 423-431.
- NESTOR Ion et alii (Al. Alexandrescu, N. Constantinescu, Gh. Diaconu, Tr. Martinovici, M. Matei, S. Morintz, Şt. Olteanu)
- 1957 *Şantierul arheologic Suceava*, Materiale, IV, p. 239-278.
- NESTOR Ion et alii (B. Cîmpina, Tr. Martinovici, M. Matei, Gh. Diaconu, Şt. Olteanu, N. Constantinescu, Al. Vasilescu, Al. Andronic, C. Nicolescu, M. Zămoşteanu, S. Morintz)
- 1959 *Şantierul arheologic Suceava*, Materiale, V, p. 593-618.
- NICULICĂ Bogdan
- 2001 *O nouă aşezare cucuteniană pe teritoriul satului Adâncata (comuna Adâncata, judeţul Suceava)*, Suceava, XXVI-XXVIII (1999-2001), p. 89-107.
- NICULICĂ Bogdan, IGNĂTESCU Sorin, BOGHIAN Dumitru
- 1999 *Recunoaşteri arheologice în Podişul Sucevei*, CC, 5 (15), p. 39-60.
- NICULICĂ Bogdan, IGNĂTESCU Sorin
- 2000-2001 *Recunoaşteri arheologice în Podişul Sucevei (II)*, CC, 6-7 (16-17), p. 81-97.
- NICULICĂ Bogdan et alii (B. Niculică, I. Mareş, D. Boghian, S. Ignătescu, V. Budui, C. Buzdugan)
- 2004 *Baia, com. Baia, jud. Suceava, Imaş (Cetăţuia)*, Cronica, XXXVIII, Cluj-Napoca, p. 45-46.
- OLINESCU Dimitrie
- 1894 *Charta arheologică a Bucovinei*, BSRRG, XV, trim. I-II, p.64-94.
- PANAIT I. Panait
- 1982 *Începuturile cercetărilor culturii Cucuteni reflectate în izvoare arhivistice bucureştene*, RMM, 4, p. 64-70.
- PĂUNESCU Alexandru, ŞADURSCHI Paul, CHIRICA Vasile
- 1976 *Repertoriul arheologic al judeţului Botoşani*, Bucureşti.

- PETRESCU-DÎMBOVIȚA Mircea
2001 *Realizări și perspective în cercetarea culturii Cucuteni-Cetățuie*, discurs de recepție rostit la 6 noiembrie 2000 în ședința publică a Academiei Române, București.
- PETRESCU-DÎMBOVIȚA Mircea, VĂLEANU Mădălin-Cornel
2004 *Cucuteni-Cetățuie. Monografie arheologică*, Piatra-Neamț.
- POPESCU Dorin
1965 *Săpăturile arheologice din Republica Populară Română în anul 1964*, SCIV, 16, 3, p. 587-605.
- POPOVICI Dragomir Nicolae
2000 *Cultura Cucuteni, Faza A. Repertoriul așezărilor*, Piatra-Neamț.
- POPOVICI Dragomir Nicolae, URSULESCU Nicolae
1981 *Șantierul arheologic Preutești-Cetate, 1979. Raport preliminar*, CercArh, IV, p. 54-57.
1982 *Șantierul arheologic Preutești-Cetate (jud. Suceava)*, CercArh, V, p.23-27.
1984 *Cercetările arheologice de la Preutești*, CercArh, VII, p.81-84.
- PRELICZ V.
1885-1886 *Geschichte der Stadt Sereth und ihre Alterthümer*, Jahresbericht der k. k. Staats-Unterrealschule und Gewerblichen Fortbildungsschule in Sereth, p. 1-32.
- ROMSTORFER Carl August
1893 *Aus den „Mittheilungen der k. k. Central-Commission“* JBLM, p.45-71.
- STOIA Adriana
1977 *Les fouilles archéologiques en Roumanie (1976)*, Dacia, NS, XXI, 357-374.
1978 *Les fouilles archéologiques en Roumanie (1977)*, Dacia, NS, XXII, 348-362.
1980 *Les fouilles archéologiques en Roumanie (1979)*, Dacia, NS, XXIV, 355-370.
- SZOMBATHY Josef
1894 *Prähistorische Recognoscierungstour nach der Bukowina im Jahre 1893*, JBLM, II, p. 11-21.
- ȘADURSCHI Paul
1983 *Așezarea eneolitică din turbăria de la Lozna (jud. Botoșani)*, Materiale, XV, p. 86-92.
- TEODOR Silvia
1978 *Săpăturile arheologice de la Budeni – comuna Dolhasca (Suceava)*, Suceava, V, p. 141-159.
- TUFESCU Vasile
1940 *Un sat milenar: Ilișeștii*, Natura, XXIX, 11-12, 485-488.
- URSACHI Vasile et alii (D. Hordilă, M. Alexianu, Gh. Dumitroaia, D. Monah)
1992 *Cercetări arheologice de suprafață pe valea Siretului, la nord de municipiul Roman*, Mem Antiq, XVIII, p. 145-172.
- URSULESCU Nicolae
1973 *Așezările omenști de pe teritoriul Sucevei până în secolul al VI-lea*, Suceava, III, p. 47-61.
1977 *Exploatarea sării din saramură în neoliticul timpuriu, în lumina descoperirilor de la Solca (jud. Suceava)*, SCIVA, 28, 3, p. 307-317.
1979 *Cercetările arheologice din 1978 de la Preutești-Haltă (Județul Suceava)*, Materiale, XIII, Oradea, p. 35-44.

- 1988 *Contribuția cercetărilor arheologice din județul Suceava la cunoașterea evoluției neo-eneoliticului din județul Suceava*, Suceava, XIII-XIV (1986-1987), 69-74.
URSULESCU Nicolae, BATARIUC Paraschiva-Victoria
1978 *Cercetările arheologice de la Mihoveni (Suceava)* – 1973, Suceava, V, p. 89-106.
1987 *L'idole androgyne de Mihoveni (dép de Suceava)*, în *La civilisation de Cucuteni en contexte européen*, Iași, p. 309-312.
1995 *Un nou tip de idol în cultura Cucuteni*, CC, 1 (10), p. 191-194.
URSULESCU Nicolae, MANEA Ștefan
1981 *Evoluția habitatului din bazinul Șomuzului Mare, în zona comunei Preutești*, Suceava, VIII, p. 169-182.
URSULESCU Nicolae, ANDRONIC Mugur, HĂU Florin
1998 *Contribuții la cunoașterea așezărilor de pe teritoriul Siretului înainte de constituirea orașului medieval*, Suceava, XIII-XIV (1986-1987), p. 85-101.
URSULESCU Nicolae, IGNĂTESCU Sorin
2003 *Preutești-Haltă. O așezare cucuteniană pe valea Șomuzului Mare*, Iași.
VINOKUR I. S. et alii (A. F. Gucal, S. I. Penjak, B. O. Timoščuk, V. N. Jakubovs'kij)
1984 *Dovidnik z arheologij Ukraini (Hmel'nic'ka, Černivec'ka, Zakarpats'ka oblasti)*, Kijv.
ZAHARIA Nicolae, PETRESCU-DÎMBOVIȚA Mircea, ZAHARIA Emilia
1970 *Așezări din Moldova. De la paleolitic până în secolul al XVIII-lea*, București.